

# Federale Raad voor duurzame ontwikkeling (FRDO)

## Advies over het Nationaal actieplan Leefmilieu - Gezondheid (2008-2013)

- Op vraag van de minister van Klimaat en Energie, de heer Magonne, in een brief van 24 december 2009
- Voorbereid door de werkgroep ad hoc NEHAP
- Goedgekeurd door de algemene vergadering van 27 maart 2009 (zie bijlage 1)
- De oorspronkelijke taal van dit advies is het Frans

### 1. Context van het plan en van het advies

- [a] Tijdens de 2<sup>de</sup> ministerconferentie “milieu en gezondheid” die in 1994 in Helsinki werd georganiseerd door de WHO Europa, verbonden de lidstaten van deze organisatie - waaronder België - zich ertoe Nationale Actieplannen Leefmilieu - Gezondheid (NEHAP) op te stellen. Omdat de problematiek leefmilieu - gezondheid in België afhangt van verschillende overheden moest eerst een schema van de bevoegdheidsverdeling ter zake en een overzicht van de door de verschillende overheden in dit verband genomen of geplande maatregelen worden gemaakt vooraleer voorstellen konden worden geformuleerd. Dit verklaart waarom het eerste Belgische NEHAP pas in 2003 werd goedgekeurd. De Raad heeft een advies uitgebracht over dit eerste NEHAP.<sup>1</sup> De organen die het moeten opvolgen werden tot stand gebracht door een samenwerkingsakkoord van 10 december 2003 dat werd afgesloten tussen de Federale Staat, de Vlaamse Gemeenschap, de Franse Gemeenschap, de Duitstalige Gemeenschap, de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie, de Franse Gemeenschapscommissie, het Vlaamse Gewest, het Waalse Gewest en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.<sup>2</sup>
- [b] Op de 4<sup>de</sup> ministerconferentie leefmilieu – gezondheid van 2004 in Boedapest werden aanvullende verbintenissen aangegaan met het oog op de goedkeuring van specifieke nationale actieplannen leefmilieu – gezondheid ter bescherming van kinderen ; deze plannen staan bekend als CEHAP. Deze verbintenissen zullen in het kader van het tweede Belgische NEHAP worden uitgevoerd.
- [c] Het tweede Belgische NEHAP heeft betrekking op de periode 2008-2013. Minister van Klimaat en Energie Paul Magonne heeft het ter advies voorgelegd aan de Raad, gelijklopend met de openbare raadpleging die plaatsheeft van 15 januari tot 15 maart 2009.

### 2. Algemene opmerkingen over het ontwerp van « Nationaal Actieplan Leefmilieu - Gezondheid (2008-2013) »

<sup>1</sup> [Advies nr. 27 van 17 december 2002](http://www.frdo.be) over het ontwerp van het Nationaal Actieplan Leefmilieu Gezondheid, te raadplegen op de website [www.frdo.be](http://www.frdo.be) onder de rubriek ‘publicaties’.

<sup>2</sup> Samenwerkingsakkoord van 10 december 2003 tussen de Federale Staat, de Vlaamse Gemeenschap, de Franse Gemeenschap, de Duitstalige Gemeenschap, de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie, de Franse Gemeenschapscommissie, het Vlaamse Gewest, het Waalse Gewest en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest voor de samenwerking tussen de beleidsdomeinen van milieu en gezondheid, B.S., 21 juni 2004.

- [1] De Raad is van oordeel dat de problematiek leefmilieu – gezondheid een belangrijke problematiek is en steunt over het algemeen de voorgestelde initiatieven. De Raad betreurt evenwel dat de titel van het ter advies voorgelegde document de lezer misleidt, in die zin dat **de benaming “nationaal plan” niet werkelijk overeenstemt met de inhoud ervan**: het gaat immers niet om de voorstelling van een strategische visie die alle betrokken aspecten bij alle actoren omvat en van een vaste verbintenis om de acties uit te voeren waarmee deze visie volgens een precieze timing kan worden gerealiseerd. Het gaat eerder om een programma van concrete projecten die gezamenlijk worden uitgevoerd door de federale staat, de gewesten en de gemeenschappen en waarvan de draagwijdte desgevallend veel beperkter is. De Raad betreurt dit gebrek aan strategische visie en het eruit voortvloeiende gebrek aan transparantie inzake de verticale integratie (tussen de overheden) en de horizontale integratie (tussen bevoegdheidsdomeinen) van de problematiek, maar begrijpt de huidige politieke wil om het toepassingsgebied van het NEHAP te beperken en zo de gemeenschappelijke acties te focussen op specifieke problematieken, en daardoor inefficiënte versnippering te vermijden. De Raad vraagt bijgevolg dat de titel van “Nationaal actieplan leefmilieu – gezondheid (2008-2013)” zou worden herzien zodanig dat de beperkte **draagwijdte ervan uitdrukkelijk wordt geformuleerd**, bijvoorbeeld door te **spreken van “Gemeenschappelijk actieprogramma”**. Voor de toekomst pleit de Raad er evenwel toch voor dat een werkelijk Nationaal Actieplan zou worden opgesteld in overleg met alle stakeholders, dat een kader schept voor de federale, gewestelijke en gemeenschappelijke beleidslijnen en dat zorgt voor de nodige bruggen en verbindingen tussen deze overheden om de tekortkomingen te dichten.
- [2] Gezien de vereiste raadplegingen plaatsvinden in 2009 en het Plan zich als gevolg daarvan pas in een voorbereidende fase van zijn goedkeuring bevindt, is de Raad bovendien ook van mening dat **de timing “2008-2013” moet worden aangepast** teneinde overeen te komen met de reële timing van de uitvoering, namelijk vanaf 2009. Logischerwijs vloeit hieruit voort dat de acties die in 2008 zijn afgelopen, zoals bijvoorbeeld het project “creches” dat in samenwerking liep met Kind & Gezin en het ONE, zouden moeten worden voorgesteld qua hun resultaten, maar achterwege zouden moeten worden gelaten wat betreft de lopende acties.
- [3] Wat de **inhoud** zelf van het Plan betreft, pleit de Raad voor meer duidelijkheid en een grotere toegankelijkheid. Het Plan komt immers als redelijk verward over en **weinig begrijpelijk voor de niet-deskundigen**. Al te vaak is er onvoldoende, zelfs helemaal geen uitleg over de vernoemde projecten en documenten, over de manier waarop de vermelde doelstellingen concreet moeten worden verwezenlijkt, over de samenstelling van een werkgroep of over het budget dat aan een bepaald initiatief is toegekend, enz. De verbanden van dit Plan met andere nationale of federale plannen worden evenmin voldoende duidelijk geformuleerd. De Raad vraagt dus dat voor elk project op zijn minst meer informatie zou worden gegeven over de voorziene menselijke en financiële middelen, over de concrete uitvoeringsmodaliteiten, over de indicatoren waarmee de gevoerde acties kunnen worden geëvalueerd en over de verbanden met de andere plannen, ongeacht of dat nationale of federale plannen zijn.
- [4] De Raad wijst er ook op dat hij er, in het ruimere kader van plannen inzake duurzame ontwikkeling, reeds voor heeft gepleit dat de raadpleging zou verschillen naargelang van de doelgroep – experts of het grote publiek – omdat zo’n raadpleging de gelegenheid vormt om een problematiek beter te leren kennen en om een bredere basis voor een beleid in dit domein te verkrijgen.<sup>3</sup>

---

<sup>3</sup> [Advies nr. 3 van 4 juli 2008](#) over het voorontwerp van het derde federaal plan duurzame ontwikkeling, te raadplegen op de website [www.frdo.be](http://www.frdo.be) onder de rubriek ‘publicaties’, §§ 14-15.

- [5] De Raad betreurt dat het Plan niet meer aandacht schenkt aan de **opvolging van het eerste NEHAP**. Met een louter verwijzing naar een document over de werking van het proces, dat slechts een compilatie van reacties is van de verschillende betrokken spelers, en dit halfweg de uitvoering van het eerste NEHAP, kan men zich geen beeld vormen van de hindernissen die bij de uitvoering van de verschillende projecten opdoemden. Een dergelijke analyse zou evenwel een zeer goede basis vormen om nieuwe maatregelen uit te werken. De Raad stelt vast dat de indeling van de aanbevelingen van het eerste NEHAP niet vermeld wordt in het Plan, hoewel er wel enkele lopende projecten worden aangehaald waarvan het verband met de aanvankelijke aanbevelingen niet duidelijk is. De Raad betreurt bijgevolg dat het Plan geen **volledige lijst** bevat van concrete **acties die** sinds 2003 **reeds werden gevoerd** voor elk van deze aanbevelingen, noch een voorstelling van de positieve bijdragen die deze acties hebben voortgebracht. Het is moeilijk uit te maken welke doelstellingen werden gerealiseerd, welke opnieuw werden geformuleerd en welke eventueel werden teruggeschroefd, want er ontbreekt een overzichtslijst die vergelijkbaar is met het document I van het eerste NEHAP. Dit document gaf een zeer gedetailleerd overzicht van de acties die – samen of apart – werden gevoerd of nog te voeren waren door de verschillende overheden die door het samenwerkingsakkoord van 2003 verbonden waren. In dit opzicht lijken acties die in 2002 als prioritair werden bestempeld niet veel vooruitgang te hebben geboekt indien men de in het tweede NEHAP vermelde doelstellingen mag geloven: projecten inzake biomonitoring, het ontwikkelen van indicatoren en gezamenlijke databanken; evaluatie van de kosten veroorzaakt door milieugebonden problemen op het vlak van volksgezondheid; projecten rond communicatie, sensibilisering, opleiding en onderwijs. De Raad dringt er bijgevolg op aan dat vanaf nu veel aandacht wordt geschonken aan deze projecten.
- [6] Wat betreft de uitvoering van de geplande projecten dringt de Raad erop aan dat systematisch een **inventaris van de reeds beschikbare wetenschappelijke gegevens** in België of in het buitenland zou worden opgesteld om zo een nodeloze herhaling te vermijden van wat reeds is uitgevoerd. De Raad is van oordeel dat de projecten gericht moeten worden naar elementen waarvoor België een specificiteit vertoont of waarvoor België een echte meerwaarde kan bijbrengen, onder meer in termen van expertise.
- [7] De Raad beschouwt de **opleiding en/of sensibilisering van vakmensen** als een van de belangrijke prioriteiten. De Raad dringt er dan ook op dat elke campagne of informatiesessie wordt gevoerd op een objectieve manier door wetenschappers, tesamen met de betrokken stakeholders die over een grondige kennis van de producten/stoffen beschikken. Bovendien vraagt de Raad dat hiermee niet enkel de professionals uit de gezondheidssector beoogd worden, maar ook de werknemers binnen ondernemingen die gezondheids- of milieuaspecten opvolgen (bijvoorbeeld preventieadviseurs of arbeidsgeneesheren, milieu-adviseurs, ...), de vakmensen uit de bouwsector, de sociaal assistenten die in rechtstreeks contact staan met de bevolking, de leerkrachten en onthaalouders, de journalisten, ... Wat meer specifiek de professionals uit de gezondheidssector betreft, stelt de Raad ook voor om in het systeem van accreditering van artsen de vereiste in te voeren om een minimum aantal uren van voortgezette opleiding te volgen rond "milieu en gezondheid", net zoals dat momenteel opgelegd is rond het thema "ethiek en economie".
- [8] Tot slot is de Raad van oordeel dat het Plan veel aandacht schenkt aan de problematiek milieu – gezondheid voor wat betreft de burgers, maar niet voldoende voor wat betreft de werknemers. **Blootstelling aan vervuilende stoffen kan binnen de ondernemingen zelf gebeuren**. Wanneer na jarenlange blootstelling beroepsziekten aan het licht komen, kan de werknemer aanspraak maken op een schadevergoeding, maar de uitvoering van dit principe dreigt in de praktijk zeer moeilijk te blijken door een gebrek aan traceerbaarheid, registratie en bewaring van gegevens op dit vlak. In dit opzicht is asbest een sprekend voorbeeld. De Raad vraagt bijgevolg dat maatregelen worden voorzien om deze lacune weg te werken, bijvoorbeeld door een observatie, meting en regelmatige registratie van de binnenluchtkwaliteit in te voeren<sup>4</sup>, of door de richtlijn om te zetten die minimumvoorschriften inzake veiligheid en gezondheid voorziet in verband met de blootstelling van werknemers aan elektromagnetische velden<sup>5-6</sup>.

<sup>4</sup> In toepassing van bijvoorbeeld maatregel 37 die op 2 juli 2008 werd goedgekeurd in het kader van de workshop "Milieu en gezondheid" van de Lente van het Leefmilieu, te raadplegen op de website [www.lentevanhetleefmilieu.be](http://www.lentevanhetleefmilieu.be).

<sup>5</sup> Richtlijn 2004/40/CE van het Europees Parlement en van de Raad van 29 april 2004 **betreffende de minimumvoorschriften** inzake gezondheid en veiligheid met betrekking tot de blootstelling van werknemers aan de risico's van fysische agentia (elektromagnetische velden), *Publicatieblad van de EU*, L 159, 30 april 2004.

<sup>6</sup> Overeenkomstig de maatregel 41 die op 2 juli 2008 werd goedgekeurd in het kader van de workshop "Milieu en gezondheid" van de Lente van het Leefmilieu, te raadplegen op de website [www.lentevanhetleefmilieu.be](http://www.lentevanhetleefmilieu.be).

## **Bijlage 1. Stemgerechtigde leden van de algemene vergadering die hebben deelgenomen aan de stemming voor dit advies**

- 3 van de 4 voor- en ondervoorzitters:  
T. Rombouts, I. Callens, A. Panneels.
- 5 van de 6 vertegenwoordigers van de niet-gouvernementele organisaties voor milieubescherming:  
R. de Schaetzen (Natagora), J. Gilissen (IEB), M. O. Herman (IEW), J. Miller (IEW), J. Turf (Bond Beter Leefmilieu).
- 3 van de 6 vertegenwoordigers van de niet-gouvernementele organisaties voor ontwikkelingssamenwerking:  
A. Heyerick (VODO), B. Gloire (Oxfam-Solidarité), N. Van Nuffel (CNCD)
- 1 van de 2 vertegenwoordiger van de niet-gouvernementele organisaties die de belangen van verbruikers verdedigen:  
Catherine Rousseau (CRIOC)
- 2 van de 6 vertegenwoordigers van de werknemersorganisaties:  
D. Van Daele (Fédération Générale du Travail de Belgique), D. Van Oudenhove (ACLVB- CGSLB)
- De 6 vertegenwoordigers van de werkgeversorganisaties:  
A. Nachtergaele (Federatie Voedingsindustrie), I. Chaput (Essenscia, M.-L. Semaille (Fédération wallonne de l'agriculture), A. Deplae (Union des Classes Moyennes), P. Vanden Abeele (Unie van Zelfstandige Ondernemers), O. Van der Maren (Fédération des entreprises belges).
- 0 van de 2 vertegenwoordiger van de energieproducenten:
- 5 van de 6 vertegenwoordigers van de wetenschappelijke milieus:  
M. Carnol (Université de Liège), R. Ceulemans (Universiteit Antwerpen), L. Helsen (Katholieke Universiteit Leuven), D. Lesage (Universiteit Gent), E. Zaccarï (Université Libre de Bruxelles)

**Totaal: 25 van de 38 stemgerechtigde leden**

## **Bijlage 2. Vergaderingen voor de voorbereiding van dit advies**

Een werkgroep ad hoc NEHAP vergaderde op 27 februari 2009 om dit advies voor te bereiden.

## **Bijlage 3. Personen die meewerkten aan de voorbereiding van dit advies.**

- Prof. Luc LAVRYSEN (UG)

### **Stemgerechtigde leden en hun vertegenwoordigers**

- Mevr. Isabelle CHAPUT (Essenscia)
- Mevr. Carine DESCHAMPS (Test-aankoop)
- De hr. Daniel VAN DAELE (FGTB-ABVV)
- De hr. Julien VANDEBURIE (IEW)

### **Wetenschappelijke raadgevers en uitgenodigde experts**

- M. Frédéric CHEMAY (Kabinet van minister Magnette)

### **Secretariaat**

- De hr. Jan DE SMEDT
- Mevr. Vania MALENGREAU